

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita

Fakulta

Právnická fakulta MU

Habilitační obor

Obchodní právo

Uchazeč

JUDr. Ing. **Josef Šilhán**, Ph.D.

Pracoviště

Právnická fakulta Masarykovy univerzity Brno

Habilitační práce

Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku

Oponent

Prof. JUDr. **Jan Hurdík**, DrSc.

Pracoviště

Právnická fakulta Masarykovy univerzity Brno

Text posudku

V souladu s čl. 5 odst. 5 a formuláře v příloze č. 6 směrnice 4/2010 předkládám na shora uvedenou habilitační práci tento posudek oponenta:

I.

Uchazeč předložil svou habilitační práci k posouzení v rámci habilitačního řízení v podobě tiskem vydané monografie, která přináší nové vědecké poznatky (viz dále v tomto posudku) ve smyslu čl. 11 písm. c) směrnice 4/2010 (ŠILHÁN, J., *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2015, 559 stran, ISBN 978-80-7400-544-2).

Uchazeč předkládá habilitační spis v oboru obchodního práva a jeho segmentu, tvořeném obchodními závazkovými vztahy, kterému se věnuje dlouhodobě, systematicky, s příkladnou důkladností a s významnými vědeckými i pedagogickými úspěchy. V oblasti svého odborného zájmu si již vydobyl uznání akademické komunity i právní praxe. Předkládaná habilitační práce představuje – koneckonců i svou dominující systemizující povahou – svého druhu vyvrcholení autorova vědeckého i pedagogického zraní a doklad o kvalitě jeho působení v oblasti závazkového práva.

II.

Oborově je práce cíleně zaměřena do odvětví obchodního práva, které ovšem – díky legislativně přijaté monistické koncepci – splynulo do značné míry s občanským právem jako obecným soukromým právem. Tento nový systémový přístup se projevil do jisté míry fatálně právě v oblasti závazků, resp. závazků ze smluv: dosavadní občanskoprávní legislativní, doktrinální a do značné míry i judikatorní koncept závazkového práva se smínil s konceptem obchodně právním, v řadě ohledů odlišným a vytvořil novou legislativní směs se společnými soukromoprávními legislativními základy, tu a tam doplněnými zvláštní úpravou obchodně právní. Ačkoli práce není zaměřena pouze na obchodně právní segment ze zvolené tematiky, přesto svým rozsahem a obsahem je zakotvena v obchodním právu: charakteristika společné úpravy právních následků porušení smlouvy pro vztahy společné občanskému právu v užším smyslu i pro vztahy obchodně právní má své specifické přesahy do vztahů obchodně právních a autor se jimi zabývá podle potřeby a logiky řešení tématu. Naopak speciální úprava ochrany spotřebitele je sice v práci zařazena v kontextu dílčích věcných témat, není však nijak zvlášť akcentována.

V tomto ohledu práci oceňuji snad nejvíce: Autor monografie se zaměřil na řešení zřejmě primárního a současně jednoho z nejtvrdějších oříšků nové právní úpravy soukromého práva:

Ačkoli to v práci výslovně neuvádí, zaměřil se na oborové otázky budování nového soukromého, resp. občanského, resp. obchodního práva. Jeho práce není komentářovým dílem, systematicky poplatným řazení pravidel legislativní úpravy kodexu (svou komentátorskou způsobilost ostatně autor prokázal přesvědčivě ve svém podílu na komentáři Občanský zákoník V, vydaném v nakladatelství C. H. Beck v roce 2014). Autor má na zřeteli především – více či méně koherentní (srov. i pozornost věnovanou autorem koherenci práva v úvodu kap. XI) – systém zvolené části závazkového práva ze smluv. Jak konstatuje výslovně, jeho cílem je „představit ucelený systém“ (srov. Úvod, s. XXII odst. 3 knihy). Již přímo a bez obalu se však autor nevyslovuje k otázce navazující, zda tento systém nalézá v textu OZ nebo jej tvoří na systémových fragmentech OZ (srov. též s. 219, citace č. 521). Ať tak nebo tak, z hlediska rozvoje svého oboru autor posuzovanou prací vykonal významný právně systemizační počín. Chce se dokonce říci, že na rozhraní řádu a chaosu po rekodifikaci soukromého práva se autor dal do služeb budování nového řádu soukromého práva a až na malé výjimky přitom respektuje novou soukromoprávní legislativu jako základ dalšího vývoje českého soukromého práva.

Metodicky je podoba práce a její výsledky průnikem zejména dvou základních přístupů. Jejím cíli – představit ucelený systém právních následků porušení smlouvy podle nového občanského zákoníku - odpovídají dvě základní metody, s nimiž se lze v práci setkat a které určují její obsah a způsob dosažení cílů: metoda komentářová, vyplývající z vázanosti autorova postupu textem občanského zákoníku, která tvoří „spodní patro“ práce, je překryta metodou systémové analýzy, potažmo metodou systémově strukturní, které určují konečné vyznění práce.

Na druhé straně autor řadu metod, které se u zvoleného tématu nabízejí, výslovně či mlčky neužívá a práci tím obsahově „osekává“. Proti obvyklým přístupům chybí v práci historický pohled, resp. metoda historická. Výslovně není užitá metoda srovnávací, autor si komparativní cíle výslovně neklade, neřeší systematictější ani vazby tématu na evropské právo. Vše je v práci podřízeno rozboru a systematickému uspořádání současné české legislativní úpravy (viz Úvod, s. XXIII). Jak potvrzuje i obsah práce (srov. např. s. 3 a násl.), práce je zakotvena a vychází z autorem vnímané reality současnosti jako souboru determinant čerpajících ze současné (zásadně české) právní úpravy a reality života a fungování společnosti (srov. s. 6 odst. 3). Práce tím nabývá podoby pragmaticky orientovaného díla, které nepochybně bude svou přehledností a hloubkou systémové analýzy vítáno zejména kolegy akademiky, právní praxí a studenty vyšších stupňů právnického studia.

Možná, že autor projevil značnou odvahu, když v současné společnosti zmítané postmoderním destruktivismem sahá po metodě redukcionismu a jako cíl práce vidí zjednodušení následků porušení smlouvy „na několik archetypů“ (Úvod, s. XXII). Osobně však tuto odvahu velmi oceňuji, tím spíše, že výsledky práce ukazují na zdar tohoto přístupu.

III.

Obsahově je práce zaměřena na dosažení cíle, kterým není objevování jednotlivých institutů a strukturálních částí tématu jako celku (i když i tyto se v práci nalézají: srov. kapitolu VI: Tzv. závazkový delikt), nýbrž jejich systemizace a navíc (i zde je zřetelný zájem autora o potřeby právní praxe) funkční vyladění celého systému v intencích jádra práce, tj. následků porušení smlouvy. Předpoučený čtenář tak může mít při čtení práce pocit *déja vu*, přitom však se mu dostává rozsáhlé nadhodnoty v podobě komplexních, hluboce analytických a jasně formulovaných, přitom důkladně do kontextu tématu včleněných řešení či argumentovaných návrhů řešení.

Pojetí a styl práce ji předurčuje spíše k souvislému, komplexnímu prostudování než k dohledání konkrétních dílčích otázek, které právě zajímají čtenáře. Přitom v práci – přes autorem výslovně akcentovanou tvorbu systémových řešení – jsou rozsáhle zapracovány i dílčí analytické otázky a řešení, které mohou mít samostatný význam pro čtenáře: jednotlivé otázky (viz např. vazba mezi kategoriemi plnění – splnění – následky splnění – vadné splnění – následky vadného splnění – nesplnění – následky nesplnění dluhu – prodlení aj.) jsou zakomponovány v rozsáhlém textu práce v konkrétních dílčích partiích a souvislostech a čtenář má někdy potíže s dohledáním souvisejících výkladů, nacházejících se na různých místech práce.

Autor je nepochybně vědecky korektní a pragmatický a k problémům a otázkám, vyplývajícím z právní úpravy, na něž v práci naráží, zaujímá konstruktivní, pozitivní přístup, primárně hledající praktické, funkční řešení. Přesto však čtenář při čtení jeho knihy na některých místech jakoby slyšel ozvěnu autorova skřípění zubů, s nímž formuloval svá řešení (srov. např. na s. 91 na pohled nelogický závěr o nemožnosti plnění jako následku nesplnitelnosti dluhu a výhrady autora v pozn. 212, 213, pod čarou a mimo hlavní zorný úhel čtenáře, či podobně k systematické utříděnosti českého závazkového práva na s. 219 v citaci č. 522, srov. též subkap. III.8, s. 62-63). Autor, zakopávající o krtiny dílčích otázek a nejasností a ve své vědecké důslednosti je průběžně a kvalifikovaně řešící, se obtížně soustřeďuje na horu, tedy jádro práce. Přesto se autoru podařilo jádro práce úspěšně zvládnout, byť za zvýšené námahy a s vyššími intelektuálními náklady. Práce v důslednosti autora v obou úrovních zpracování tématu předkládá dvě skupiny výstupů: (a) systemizační a konceptualizační, (b) soubor řešení dílčích otázek spojených s tematickým zaměřením práce.

Navíc má práce obecnější rozměr než autor sám deklaruje: Práce představuje výzkum aplikovaný na podmínky českého soukromého práva. Její závěry, analytické i systematické, jsou však svým pojetím i kvalitou zobecnitelné i na podmínky jiných systémů než českého závazkového práva.

IV.

Práce je systematicky uspořádána do čtyř částí, určujících základní obrysy řešení tématu, které jsou dále členěny do celkem dvaceti prakticky navazujících kapitol, vyjadřujících jednak systematiku práce, jednak logiku posloupnosti dílčích témat.

Část A systemizuje porušení smlouvy jako právní kategorii; část B navazuje systémovou analýzou právních následků porušení smlouvy. Část C, nazvaná Funkce a mechanismus působení následků porušení smlouvy, se svým obsahem a metodami vymyká pojetí ostatních částí: převažuje její teoretické zaměření na hledání, výběr a cesty k vyvolání jednotlivých následků, potažmo k dosažení jejich účelu. V této části se velmi zřetelně ukazuje autorova schopnost aplikace teoretických závěrů ekonomické analýzy práva, obecné role zásad soukromého práva a dalších obecných východisek na cílená řešení posuzovaných modelových situací. Část D obsahuje analýzu jednotlivých následků porušení smlouvy.

K jednotlivým částem, kapitolám a tezím práce:

- Na s. 5 nahoře mám problém s autorem akceptovaným Kandovým vymezením nesplnění smlouvy jako „zásahu do smlouvy“.
- Nejsem si jistý, zda odkazy autora na německé a francouzské zdroje jsou vždy aktuální: srov. s. 8 a citované zdroje, případně s. 37 s citací č. 103 s reformou francouzského závazkového práva 2016.

- Vzhledem k menšímu zájmu autora o institut *punitive damages* (souvislosti v kap. XI, zmínka na s. 230 s citací na téže straně) by byl jistě zajímavý autorův názor na tuto otázku, jejíž řešení nemá legislativní podobu.
- Z užitých formulací (s. 10n.) není jasné, zda autor odlišuje kategorie „plnění“ a „předmět plnění“. Zatímco s termínem „plnění“ pracuje autor běžně, „předmět plnění“ se v textu objevuje spíše výjimečně (s. 5, 24). Odlišení plnění a předmětu plnění by mohlo (viz subkap. I.3.1.2) lépe identifikovat cíl smlouvy: autor (s. 19-20) odlišuje cílový stav a (s. 20) postup realizace, resp. způsob splnění.
- Terminologicky autor užívá dva blízké pojmy - právní jednání a (právní) úkon (poslední např. na s. 24, 161, 434 aj.). Protože pojem „právní úkon“ byl legislativně opuštěn, jeho užívání může činiti jisté potíže pro jeho terminologickou nevyhraněnost. Možná by určité vodítko odlišení obou pojmů mohla představovat autorova formulace na s. 25 shora: „...dvojice úkonů, které zpravidla představují právní jednání..“. Na jiném místě však autor užívá pojmů „jednání“ a „úkon“ promiscue (s. 54).
- V textu o prodlení (s. 51 n.) autor věnuje pozornost převážně prodlení dlužníka, které i v názvech subkapitol nazývá pouze „prodlení“. Tato autorova licence je do jisté míry dezorientující a bylo by přehlednější subkapitoly, zabývající se prodlením dlužníka (s. 51-85) takto výslovně označit.
- Formálně právní argumentace na s. 111, citace č. 273, sama o sobě správná, o přednosti ustanovení o následcích vadného plnění před ustanoveními o omylu v právních jednáních, vyvolává v této souvislosti pochybnosti o její věcné správnosti, např. v případě přijetí vadného plnění věřitelem, který jednal v omylu o neexistenci vad plnění. Z hlediska vyváženého/spravedlivého řešení by se ukazovalo vhodným v popsané situaci vyvolat následky shodné či obdobné s následky situace, kdyby věřitel, jemuž bylo nabídnuto vadné plnění, v omylu nebyl.
- Určité systematické pochybnosti vyvolává zařazení svým obsahem „odkazující“ kapitoly IV o závazkovém deliktu. Kapitola přitom kompletně odkazuje na subkapitulu I.3.2.2.2.
- I vzhledem k rozsahu práce oceňuji uspořádání k tomu vhodných struktur a systémových vazeb do přehledných tabulek (srov. s. 159, 233, 234, 235 aj.).
- Uvažoval autor v rámci systemizace následků porušení smlouvy o případném zařazení do tohoto výčtu též nároku na vydání bezdůvodného obohacení? K tomuto dotazu mne vede mj. autorova zmínka o následcích porušení smlouvy v podobě bezdůvodného obohacení na s. 157 dole s citací č. 395.

V.

Hodnocení formálních parametrů práce:

Práce je rozsahem, uspořádáním a dalšími formálními znaky zcela v souladu s požadavky kladenými na habilitační práce. Tento závěr nemění dílčí připomínky v této části posudku.

Jako výhodné pro rozsáhlou a bohatě (možná až příliš) strukturovanou práci, v níž je řada termínů užívána na různých místech v různých souvislostech (např. fixní smlouvy), by se jevilo připojení věcného rejstříku.

Soubor zdrojů, ze kterých autor vychází, je nadstandardní a v rámci rozsahu tématu reprezentativní.

Svým stylem a jazykem je práce jako celek vytříbená a pečlivě koncipovaná, formulace jsou jasné a práce se velmi dobře čte. Autor se vyhýbá nezažitým, zejména cizím termínům (čtenářovu pohodu mohou narušit pouze zcela ojedinělé výjimky jako např. „terminační

mechanismy“, „incentivizační efekt“, které ne každému čtenáři i z řad právníků musí být důvěrně známé).

Autor vládne kultivovaným jazykem a stylem; pokud výjimečně v práci užil nespisovný výraz jako „pasuje“ (s. 111 citace č. 280) či „prkotina“ (s. 114), bylo tak v zájmu přesného vyjádření myšlenky a v daném kontextu spíše osvěžující.

Argumentačně je text velmi kvalitně doložen, citace jsou velmi bohaté, pečlivé a důsledné. Výjimky jsou skutečně ojedinělé: Např. na s. 108 autor sám naznačuje inspiraci cizím zdrojem, aniž by zdroj byl důsledně identifikován.

VI.

Při celkovém hodnocení konstatuji, že posuzovaná habilitační práce je inovativní, přínosná, poskytující komplexní systematické uspořádání řešené problematiky a současně hluboce analytické zpracování všech významných otázek právních následků porušení smlouvy v českém právním řádu (jeho aktuální podobě). Autor zpracoval dílo s pozoruhodnou šíří a hloubkou znalostí, metodicky vytříbeně a s ojedinělým nadhledem. Současně autor v práci prokázal svou didaktickou způsobilost předávat výsledky svého výzkumu v rámci pedagogického procesu i popularizace svého výzkumu úspěšně dále.

Připomínky v tomto posudku jsou v naprosté většině důkazem inspirativnosti práce a její otevřenosti diskusi a dalšímu vývoji jako znaků její vysoké vědecké hodnoty.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce

1. V návaznosti na chybějící historické a komparativní uchopení tématu necht' se autor zmíní o svém pohledu na zakotvení tématu práce a jeho řešení v čase a prostoru.

Výslovný závěr dle přílohy č. 6 směrnice rektora 4/2010:

Habilitační práce JUDr. Ing. Josefa Šilhána, Ph.D. *splňuje* požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru obchodního práva.

Brno, 26. 7. 2016

Jan Hurdík (podpis)